

Έννοιες και Ορισμοί 1

Αξία φθογοσήμου. Εκφράζει τη διάρκεια του ήχου μέσα στο χρόνο.

Κλίμακα. Η διαδοχή φθόγγων (ήχων) από τον βαρύτερο στον οξύτερο ή αντίθετα. Η διαδοχή αυτή ανάλογα με το μουσικό σύστημα που υπηρετεί μπορεί να είναι συνεχής (d r m f s l t d') μπορεί να «λείπουν» φθόγγοι (d r m s l d') ή μπορεί να έχει λιγότερους φθόγγους (δίτονες, τρίτονες κλίμακες).

Μετρικές λέξεις. Είναι οι λέξεις που χρησιμοποιούμε για να εντοπίσουμε το μέτρο. Ιδιαίτερα χρήσιμο για τα μικτά μέτρα. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε οποιεσδήποτε δισύλλαβες ή τρισύλλαβες λέξη που τονίζονται στην πρώτη συλλαβή. Για εκπαιδευτικούς σκοπούς καλό είναι να χρησιμοποιούμε πάντα τις ίδιες λέξεις. Στο μάθημα μας προτείνονται οι λέξεις «Τώ-ρα» που ανταποκρίνεται σε ένα δίσημο μέτρο και «Σή-με-ρα» που ανταποκρίνεται σε ένα τρίσημο μέτρο. Ο συνδυασμός του «Τώ-ρα» και του «Σή-με-ρα» θα μας δώσει τα μικτά μέτρα. Παράδειγμα σε ένα κομμάτι που ακούμε και «ταιριάζουν» 2 τώ-ρα 1 σή-με-ρα με συνεχή επανάληψη χωρίς να παρατονίζονται οι λέξεις και δίνοντας πάντα την ίδια διάρκεια σε όλες τις συλλαβές έχουμε ένα 7σημο μέτρο. Στον πίνακα «μετρικών λέξεων» φαίνονται μερικά παραδείγματα.

Μέτρο. Είναι όρος που χρησιμοποιείται με τριπλή έννοια. Α) Είναι ένα δάνειο από τη λόγια δυτική μουσική και αναφέρεται στον κλασματικό αριθμό που υπάρχει στην αρχή ενός κομματιού πεντάγραμμης σημειογραφίας και δηλώνει την περιοδικότητα του ρυθμού (3/4, 5/8 κτλ). Β) Σημαίνει επίσης το κάθε μικρό τμήμα που έχει ένα μουσικό κομμάτι με περιοδικό ρυθμό ίσο με τον κλασματικό αριθμό που εμφανίζεται (π.χ. 48 μέτρα σε ένα κομμάτι). Γ) Αυτό που μας ενδιαφέρει εμάς όμως είναι η έννοια που έχει το μέτρο όταν δηλώνει την περιοδικότητα με ισχυρά και ασθενή μέρη (ή τονισμένα και άτονα). Και αναφερόμαστε σε αυτό καθορίζοντας τον αριθμό των μερών π.χ. 2σημο, 3σημο κτλ. Ένα μουσικό κομμάτι που έχει 2σημο μέτρο σημαίνει ότι ακούγεται ή ενυπάρχει σε αυτό ένα ρυθμικό σχήμα το οποίο επαναλαμβάνεται και έχει ένα ισχυρό (τονισμένο) και ασθενές (άτονο) μέρος. Για να καταλάβουμε τι μέτρο έχει ένα μουσικό κομμάτι θα πρέπει να «ακούσουμε» τα ισχυρά τα ασθενή και την περιοδικότητα που έχουν. Επιγραμματικά **Μέτρο** είναι η ομαδοποίηση των παλμών με σαφή τονισμό (ισχυρό) σε επαναλαμβανόμενο σχήμα. Για παράδειγμα το επαναλαμβανόμενο σχήμα «ισχυρό (τονισμένο) – ασθενές (άτονο)» μας δίνει ένα δίσημο μέτρο, το επαναλαμβανόμενο σχήμα «ισχυρό – ασθενές - ασθενές» μας δίνει ένα τρίσημο μέτρο κτλ.

Παλμός. Ο «εσωτερικός» ρυθμός ενός κομματιού ο οποίος μπορεί να μην είναι εμφανής αλλά ενυπάρχει μέσα σε κάθε κομμάτι «χωρίζοντάς» το σε ίσα μέρη. Η ταχύτητα του παλμού καθορίζει και το πόσο γρήγορα ή αργά θα παιχτεί ή θα ακουστεί ένα κομμάτι.

Ρυθμικά ονόματα ή συλλαβές. Είναι συλλαβές οι οποίες χρησιμοποιούνται ως μνημονικός κανόνας για να μας βοηθούν στη σχέση της διάρκειας μεταξύ των φθογοσήμων.

Ρυθμική μονάδα (στο πλαίσιο της Μουσικής Αγωγής). Η ρυθμική μονάδα είναι το

τέταρτο ♪ και το ρυθμικό του όνομα είναι **τα**. Στον πίνακα «Φθογγοσήμων και ρυθμικών ονομάτων» φαίνονται οι αντιστοιχίες και συνδυασμοί της ρυθμικής μονάδας.

Ρυθμικό σχήμα ονομάζουμε ένα απόσπασμα ήχων και παύσεων το οποίο μπορεί να αποτελείται από τμήματα που μπορεί να έχουν ή μπορεί να μην έχουν περιοδικότητα.

Ρυθμός. Πρόκειται ίσως για το μοναδικό χαρακτηριστικό που δεν μπορεί να λείπει από τη μουσική, από κανένα μουσικό ιδίωμα ή είδος. Για την δημιουργία του ρυθμού η διάρκεια παίζει το μοναδικό ρόλο. Η εναλλαγή ήχου και σιωπής (παύσης) είναι αυτό που ονομάζουμε ρυθμός. Μπορεί να έχει περιοδικότητα να ακούμε δηλαδή ένα ρυθμικό σχήμα που επαναλαμβάνεται. Μπορεί να μην έχει περιοδικότητα και να ακούμε απλώς μια εναλλαγή ήχων και παύσεων.

Φθογγός. Ήχος συνήθως συγκεκριμένης οξύτητας και συγκεκριμένης συχνότητας (Hz) η έννοια του οποίου έχει καθιερωθεί στο χώρο της λόγιας δυτικής μουσικής. Η λατινική προέλευσης λέξη *νότα* χρησιμοποιείται και για το φθογγόσημο και για τον φθόγγο. Η θέση του φθογγόσημου στο πεντάγραμμο καθορίζει την οξύτητα του κάθε φθόγγου.

Φθογγόσημο. Το σήμα (σημάδι) του φθόγγου (ήχου) το οποίο έχει καθιερωθεί στην πεντάγραμμη σημειογραφία. Η λατινική προέλευσης λέξη *νότα* χρησιμοποιείται και για το φθογγόσημο και για τον φθόγγο. Τα φθογγόσημα έχουν συγκεκριμένα σχήματα τα οποία καθορίζουν τις σχέσεις μεταξύ τους.

Προσοχή: Μέτρο, ρυθμός και παλμός είναι έννοιες που συχνά χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες αν και διαφέρουν σημαντικά η μια από την άλλη όπως φάνηκε με τα παραπάνω.